

MASARYKOVA UNIVERZITA

Filozofická fakulta

Sigillum Familiae Sancti Wenceslai:

Česká středověká pečeť

Habilitační práce

Abstract

Martina BOLOM-KOTARI, *Sigillum Familiae Sancti Wenceslai: The Medieval Seal in Bohemia*, Brno 2026.

The Czech archives preserve not only documents, but also the seals attached to them, as well as seal matrices relating to the medieval period. This rich corpus of materials is continuously being processed and made available in scholarly texts by sphragists, historians, and archivists. However, it remains largely inaccessible to foreign researchers to this day. One of the purposes of the presented monograph is to compensate this deficiency and to introduce the Czech sphragistic wealth in its entirety to researchers from abroad. The author describes the seals of individuals and institutions belonging to the different social strata. She always focuses first on a specific example of a seal representing a given group and places it in a European cultural and social context. The aim of the interpretation is not to provide a complete overview of preserved seals, but to familiarize readers with seals and their role in Bohemian society at the time. In the introduction, she asks whether there is such a thing as a Bohemian medieval seal with specific characteristics that would be typical to this environment. In her partial analyses, she searches for and ultimately offers an answer.

Keywords: Sphragistics; Seal; Middle Ages; Bohemia; Moravia

V českých archivech jsou uloženy nejen písemnosti, ale také k nim připojené pečeti, stejně jako pečetní typáře, vztahující se k období středověku. Jedná se o bohatý materiál, který je průběžně zpracováván a zpřístupňován v odborných textech sfragistiků, historiků a archivářů. Zahraničním badatelům však zůstává dodnes z velké části nepřístupný. Jedním z cílů monografie, kterou autorka předkládá, je tento nedostatek napravit a představit zájemcům ze zahraničí české sfragistické bohatství v celé šíři. Autorka přibližuje pečeti jednotlivých vrstev společnosti. Zaměřuje se vždy nejprve na konkrétní příklad pečeti reprezentující danou skupinu, zasazuje je do celoevropských kulturních a společenských souvislostí. Výklad má za cíl nikoliv podat vyčerpávající přehled dochovaných pečetí, ale seznámit čtenáře s pečeti a její rolí v dobové české společnosti. Na úvod si klade otázku, zda existuje česká středověká pečeť s konkrétními charakteristikami, které by byly typické a specifické pro toto prostředí. V rámci dílčích analýz hledá a nakonec i nabízí odpověď.

Klíčová slova: sfragistika; pečeť; středověk; Čechy; Morava

Obsah

Úvod: Existuje česká středověká pečeť? /9

- Česká sfragistika ve 20. a na počátku 21. století /10
- Aktuální situace, výhledy do budoucna /18
- Pečeť a její majitel /19
- Vrstvy pečeti a pečetní praxe /21
- Základní pojmy /25
- Zdroje, metody a obsah knihy /25

Místo předmluvy aneb Svatý Václav předvolává k soudu /28

Vládnou a bojují

Na kamenném knížecím stolci, na královském trůnu /32

- Neztracená, znovu nalezená /32
- Panovnické pečeti na území středověkých Čech a Moravy /36
- Počátky panovnických pečetí /38
- Kontinuita moci vyjádřena pečetěmi /42
- Diskontinuita jako prostředek vymezení, oddělení, projev přerušení tradice či politický akt /45
- Reflexe osobnosti vladaře a jeho vlády v pečetních textech /47
- Král na cestě k moci /50
- Ve jménu krále /52
- Král ze zlata /54
- Ti druzí /57
- Pečeť jako vizuální curriculum vitae panovníka /61
 - o Král železný a zlatý /61
 - o Otec vlasti /63
 - o Král Bene /67

Nobiles sancti Wenceslai /71

- První po králi /71
- Počátky šlechtických pečetí /78
- Šlechtická pečeť jako pramen genealogie a heraldiky /83
- Zrcadlo společenských vztahů /87

Pracují

Hradby, brány, zdi a mezi nimi lidé /92

- Praga caput Regni /92
- Počátky pečetění měst /97
- Identita města /100
- Kult pečeti /109
- Aby červeným voskem pečetiti mohli /111
- Cechy /114

Exkurz: Familia sancti Wenceslai aneb Češi a svatý Václav /119

Modlí se

Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam /134

- Heinricus episcopus /134
- Specifika církevních pečetí /140
- Majitelé pečetí z řad duchovních osob a institucí a počátky pečetění v církevním prostředí v Čechách a na Moravě /141
- Biskupská pečeť jako obraz univerzality církve /142
- Rozšíření užívání pečetí mezi duchovními osobami a institucemi /165
- Jděte a získejte za učedníky všechny národy, křtěte je ... a učte /166
 - o Zbožnost, dar Ducha svatého /167
 - o Pozvedám své oči k horám aneb Surrexit Dominus Jesus Christus /178
 - o Imago potestatis, imago dignitatis, imago humilitatis, imago... /183
 - o Obrazové minikroniky /188
 - o Královský Vyšehrad /195
- Nalezeno v zemi /199

Exkurz: Svatý Václav v prostředí české a moravské církve /203

Mlč

Dcery Evy i Marie /210

- Bohatá královna vdova Eliška Rejčka /211
- Pečeť v rukou ženy aneb počátky ženského pečetění /219
- Dei Gracia Regina /222
- Ženy necht' v církvi mlčí /232
- Filia, Uxor, Relicta /238

Místo doslovu aneb Svatý Václav pohání k soudu /247

Závěr: Česká středověká pečeť (ne)existuje /251

Seznam zkratek /257

Seznam použitých zdrojů /259

Seznam vyobrazení /283